

Maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarning irodaviy sohasining psixodiagnostikasi

Polvannazarova Oygul Ozad qizi

Urganch Ranch texnologiya universiteti ,
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi.

Anatatsiya, Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda irodaviy sifatlarning psixologik mohiyatini ochib berish, ularni o'rganishning psixodiagnostik metodlarini yoritish va tarbiyaviy jarayonlardagi ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashdir. Shuningdek, psixolog olimlarning ilmiy qarashlari orqali mazkur mavzuning nazariy va amaliy qimmatini ko'rsatib berishdir.

Kalit so'zlar : maktabgacha yosh, iroda, irodaviy sifatlari, psixodiagnostika, psixologik metodlar, shaxsiy rivojlanish, tarbiya.

Abstract: This article aims to reveal the psychological essence of volitional qualities in preschool children, illuminate psychodiagnostic methods for their study, and scientifically substantiate their importance in educational processes. It is also necessary to demonstrate the theoretical and practical value of this topic through the scientific views of psychologists.

Keywords: preschool age, willpower, volitional qualities, psychodiagnostics, psychological methods, personal development, upbringing.

Аннотация: Данная статья направлена на раскрытие психологической сущности волевых качеств у детей дошкольного возраста, освещение психодиагностических методов их изучения и научное обоснование их значения в воспитательных процессах. Также через научные взгляды ученых-психологов показать теоретическую и практическую ценность данной темы.

Ключевые слова: дошкольный возраст, воля, волевые качества, психодиагностика, психологические методы, личностное развитие, воспитание.

Maktabgacha yosh davri — shaxsning intellektual, hissiy va irodaviy rivojlanishida poydevor hisoblanadi. Aynan shu davrda bola ilk bor “xohlayman” va “kerak” tushunchalarini farqlay boshlaydi. L.S. Vygotskiy ta'kidlaganidek: “Bolaning rivojlanishi uning yaqin rivojlanish zonasi orqali shakllanadi, bunda kattalarning yo'naltiruvchi roli beqiyosdir”. Demak, bola irodaviy sifatlarning shakllanishida ham kattalarning – ota-ona va tarbiyachilarning o'rni hal qiluvchi ahamiyatga ega. Psixologiyada iroda insonning ongli harakati va o'zini tuta bilishi sifatida qaraladi. Shaxsning irodaviy rivojlanishi qanchalik to'liq bo'lsa, u kelajakda shuncha mustaqil, qat'iyatli va o'zini boshqara oladigan inson bo'lib yetishadi. Shu bois irodaviy sifatlarni o'rganish va psixodiagnostika qilish maktabgacha ta'lim jarayonida alohida e'tibor talab etadi.

Irodaviy sohaning mohiyati.

Iroda – bu insonning ongli faoliyatini boshqaruvchi psixik jarayon bo'lib, u maqsad sari intilish, qiyinchiliklarni yengish va harakatni boshqarishda namoyon bo'ladi. Iroda shaxsning maqsad sari intilish va qiyinchiliklarni yengib o'tish jarayonida namoyon bo'ladigan psixik sifatlarning majmuasidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda irodaviy jarayonlar dastlab o'yin faoliyati orqali shakllanadi. Bola o'z istagini vaqtincha cheklash, navbat kutish, maqsadga erishish uchun sabr qilish orqali irodaviy sifatlarni egallay boshlaydi. K.D. Ushinskiy shunday degan edi: “Agar inson irodasini tarbiyalashni erta boshlasa, uning kelajakdagi hayoti mustahkam poydevorga quriladi”.

Maktabgacha yoshdagi bolalar odatda impulsiv, ya'ni his-tuyg'ulariga tez beriluvchan bo'ladilar. Shu sababli ularda iroda hali to'liq shakllanmagan bo'ladi. Bola sabr qilishni, o'zini

tiyishni, maqsad sari qat'iyat bilan intilishni asta-sekinlik bilan o'rganadi. Masalan, 5-6 yoshli bola avval topshiriqni tugatmasdan boshqa mashg'ulotga o'tib ketishi mumkin, lekin tarbiyachining yo'naltirishi orqali u o'z faoliyatini oxiriga yetkazishga odatlanadi.

Psixodiagnostikaning mohiyati va ahamiyati

Psixodiagnostika – bu shaxsning psixik xususiyatlarini o'rganishning ilmiy asoslangan usullari majmuasi. U orqali bola shaxsida mavjud irodaviy sifatlarning darajasi, rivojlanish sur'ati va individual farqlar aniqlanadi. Psixodiagnostika natijalari tarbiyachilarga va ota-onalarga bolaning rivojlanishida qanday yordam berish lozimligini ko'rsatadi.

Mashhur psixolog A.N. Leontyev irodaviy harakatlarni “motivlarni boshqarish jarayoni” deb ta'riflagan. Uning fikricha, iroda bolaning ongida bir-biriga qarama-qarshi motivlar to'qnashuvi jarayonida shakllanadi. Masalan, bola shirinlikni darrov yeyishni xohlashi mumkin, lekin tarbiyachi “avval mashqni bajar, keyin olasan” desa, bola sabr qilishni o'rganadi.

Psixodiagnostika metodlari

Maktabgacha yoshdagi bolalarning irodaviy sifatlarni aniqlashda bir nechta samarali metodlardan foydalaniladi:

1. Kuzatish usuli – bolaning o'yin va mashg'ulotdagi xatti-harakatlari kuzatiladi. Masalan, u navbat kutyaptimi, vazifani oxirigacha bajaryaptimi, qoidaga amal qilyaptimi.

2. Eksperimental topshiriqlar – bola oldiga qiyinchilik tug'diradigan vazifa qo'yiladi. Masalan, lego konstruktoridan murakkab shakl yig'ish yoki sabr talab qiluvchi topshiriqlarni bajarish.

3. Suhbat va savol-javob – bolaning irodaviy jarayonlarga munosabati aniqlanadi. Masalan, “Agar qoidani buzsang, nima bo'ladi?” kabi savollar orqali bola o'zini tuta olish darajasini ko'rsatadi.

4. Psixologik testlar – irodaviy rivojlanishni o'lchash uchun maxsus testlardan foydalaniladi. Masalan, “Navbat kutish testi” yoki “Sabrlik o'yini”.

Irodaviy sifatlarning shakllanish omillari

Oila: bola birinchi navbatda ota-onasining irodaviy namunasiga ergashadi. Agar ota-ona o'zini boshqara olsa, bola ham shunday fazilatlarini o'zlashtiradi.

Maktabgacha ta'lim muassasasi: tarbiyachi topshiriqlarni tugatish, qoidalarga rioya qilish, navbat kutishga o'rgatadi.

O'yin faoliyati: irodaviy sifatlarni aynan o'yin jarayonida shakllanadi. Masalan, “Kim birinchi tugatadi?” o'yinida bola qat'iyatni mashq qiladi.

Psixologik muhit: ijobiy rag'bat va maqtov bolaning irodaviy rivojlanishini tezlashtiradi.

Buyuk faylasuf Aristotel esa iroda haqida shunday degan edi: “Iroda – aql bilan boshqarilgan istakdir”. Demak, bola irodasi ham asta-sekin ongli boshqaruv bilan uyg'unlashib boradi.

Xulosa .

Xulosa qilib aytganda, Maktabgacha yoshdagi bolalarning irodaviy sohasini rivojlantirish va psixodiagnostika qilish ularning kelajak shaxsiy kamolotida asosiy poydevor vazifasini bajaradi. Iroda – bola shaxsini mustaqil, sabrli, qat'iyatli va ijtimoiy faol etib tarbiyalaydigan psixik sifatdir. Psixodiagnostika usullari yordamida tarbiyachi va psixologlar bolalarning irodaviy xususiyatlarini chuqur o'rganib, ularga individual yondashuv ishlab chiqadilar. shuningdek, irodaviy sifatlarni erta yoshdan shakllantirish – barkamol avlod tarbiyasining muhim sharti. Abu Nasr Forobiy aytganidek: “Ilm va odob bilan tarbiyalangan insonning irodasi mustahkam bo'ladi”. Shunday ekan, irodani erta yoshdan shakllantirish nafaqat bola shaxsiga, balki jamiyat kelajagiga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy L.S. Psixologiya razvitiya rebenka. – Moskva: Pedagogika, 1984.
2. Z.T. Nishanova , G. K. Alimova , A. G'. Turg'unboeva va M.X. Asranboeva " Bolalar psixologiyasi va Psixodiagnostikasi" Toshkent . 2017.
3. Davletshin M. G va boshqalar " Yosh davrlar va pedagogik psihologiya" .T . TDPU 2004.
4. Karimova V. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston, 2012.
5. Sultonov M. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
6. Bo'ronova Sh. Maktabgacha ta'lim psixologiyasi. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2021.
7. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Fan, 1993.

